

El tractament audiovisual dels fets de la tanca de Ceuta i Melilla: de la visió sensacionalista a la humanitària

Eduard Bertran, María Gutiérrez, Amparo Huertas, Nicolás Lorite,

Sara Losa i Manel Mateu¹

- *L'intent de saltar les tanques de Ceuta i Melilla per part de ciutadans africans, a l'octubre de 2005, va ser cobert per les televisions amb un tractament audiovisual que va sobredimensionar els fets, oferint una imatge gens normalitzada dels immigrants.*

TV3 va mostrar en conjunt una visió més humanitària, TVE-1 va destacar les actuacions polítiques, Tele 5 va donar prioritat a l'enfrontament polític entre govern i oposició, i Antena 3 va aplicar estratègies informatives adreçades cap al sensacionalisme.

Tot i aquestes diferències, hi ha una homogeneïtat de la informació audiovisual, basada en paràmetres comuns. Fins al punt, que hem experimentat un intercanvi de sumaris dels teletinformatius posant l'àudio d'una TV amb les imatges d'una altra i el resultat és un producte sincrònic i totalment vàlid dins dels paràmetres estàndards d'aquest format televisiu.

Paraules clau

Tractament audiovisual, sensacionalisme, homogeneïtat, teletinformatius

Presentació

A l'octubre del 2005, els professionals del periodisme es van enfrontar a una novetat informativa entorn del tema de la immigració: l'habitual mètode de les pasteres com a procediment dels ciutadans i ciutadanes del continent africà per entrar a Europa havia estat substituït pels intents de superar la tanca de Ceuta i Melilla. La reiteració dels fets, juntament amb la seva delimitació i proximitat geogràfica, van ser les principals causes que van motivar un gran interès informatiu que va comportar un significatiu desplegament televisiu a la zona. L'objectiu d'aquest article és presentar els principals resultats i conclusions de l'anàlisi de la informació produïda pels teletinformatius del vespre de les cadenes de televisió generalistes públiques i privades de l'Estat espanyol sobre els esdeveniments al voltant de les tanques de Ceuta i de Melilla. En concret, s'han estudiat els canals que assoleixen els índexs més alts d'audiència: TV3, TVE-1, Antena 3 TV i Tele-5.

Davant les especials circumstàncies d'aquesta notícia, s'han volgut determinar factors com la valoració periodística, a partir de la durada, el temps d'emissió i la seva ubicació als sumaris i cos dels telenotícies, els criteris de seguiment periodístic aplicats (actualitat, sensacionalisme, etc.), els formats emprats pel seu tractament televisiu, la interrelació so i imatge i les fonts d'informació, hagin estat esmentades o bé siguin presents en forma de declaracions.

La mostra s'ha seleccionat en funció del decurs dels esdeveniments i de la cota de màxima atenció informativa desplegada per les quatre televisions implicades. Per aquestes raons, s'han triat les edicions corresponents a una setmana no natural, de dijous a dimecres, coincidint amb dues novetats informatives:

- 1) Dijous, 6 d'octubre: Moren sis persones en intentar saltar la tanca de Melilla, i

Eduard Bertran, María Gutiérrez, Amparo Huertas,
Nicolás Lorite, Sara Losa i Manel Mateu

Membres del grup de recerca MIGRACOM-UAB

2) Dimecres, 12 d'octubre: La Unió Europea reconeix a la cimera celebrada a Luxemburg que hi ha 30.000 africans entre el Marroc i Algèria disposats a emigrar a Europa a través de les tanques de Ceuta i Melilla.

El material televisiu necessari per a l'anàlisi l'ha proporcionat el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). La metodologia dissenyada s'ha basat en criteris temàtics i comparatius que, des del 1996, el Migracom ha aplicat en altres recerques i que permet fer una anàlisi en profunditat del tractament audiovisual diari, establir les característiques específiques de cadascuna de les cadenes i fer-ne un estudi comparatiu per determinar la qualitat del contingut audiovisual i textual. També s'han tingut presents les recomanacions del CAC sobre el tractament informatiu de la immigració fetes públiques el 2002, i adreçades als professionals dels mitjans audiovisuals, amb la finalitat de constatar l'aplicació de bones pràctiques en la producció de la informació.

1. La presència: temps de dedicació i ordre d'aparició

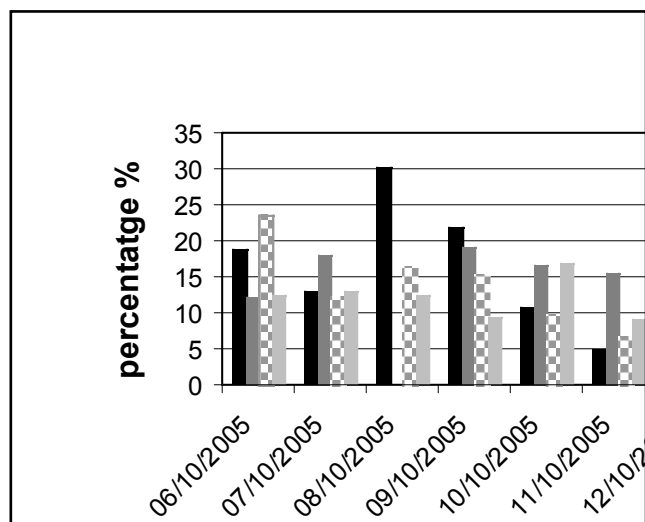
Totes les cadenes han tractat als seus teleinformatius els fets de Ceuta i Melilla; ara bé, l'anàlisi comparativa mostra divergències quant al temps total dedicat per cadascuna de les cadenes, en termes absoluts i relatius, i també pel que fa a l'evolució del temps diari.

En termes absoluts, TVE-1 (49'33") és la cadena que més temps ha dedicat a aquestes informacions, seguida de TV3 (40'51") i Tele-5 (40'36"). En quart lloc apareix Antena 3 TV (31'23"), cadena que va eliminar dues edicions del teleinformatiu durant la setmana de la mostra analitzada, amb motiu de les retransmissions dels partits de futbol de la selecció espanyola de la fase de classificació per al Mundial. Des d'aquesta perspectiva, es constata que no es pot establir una relació directa entre la titularitat de la cadena i el temps de dedicació al tema, tot i que TVE-1 destaquí per sobre de la resta.

Taula 1. Composició de la mostra: Teleinformatius del vespre emesos aquestes dates a TV3, TVE-1, Antena 3 TV i Tele-5

Dijous 06-10-2005	Moren 6 immigrants a la tanca de Melilla. La vicepresidenta anuncia expulsions immediates dels subsaharians que han aconseguit entrar.
Divendres 07-10-2005	Metges sense Fronteres localitza més de 500 immigrants abandonats al desert per les autoritats del Marroc.
Dissabte 08-10-2005	Equips de televisió localitzen els immigrants al desert sense menjar ni aigua. Diplomàtics de Mali i del Senegal han anat a trobar-los perquè siguin repatriats.
Diumenge 09-10-2005	El Marroc trasllada, no se sap a on, els immigrants emmanillats amb autocars.
Dilluns 10-10-2005	Els autocars arriben a la frontera amb Mauritània i surten els primers avions cap al Senegal i Mali.
Dimarts 11-10-2005	Reunió a Rabat del ministre d'Afers Exteriors, Miguel Ángel Moratinos, i el seu homòleg. S'anuncia una cimera euroafricana sobre immigració.
Dimecres 12-10-2005	Espanya reclama a la UE en la cimera de Luxemburg més implicació política i econòmica per fer front a la immigració que ve de l'Àfrica. Segons un informe de la Unió, 30 mil immigrants esperen al Marroc i a Algèria per entrar a Ceuta i Melilla.

Gràfic 1. Percentatge de temps dedicat a la informació sobre la "tanca"

Font: elaboració pròpia

Si la comparació es fa en termes relatius, tenint en compte les durades dels respectius informatius, la primera posició és ara per a Antena 3 TV (el 16,07% de la informació recollida als informatius analitzats es dedica a aquest tema), que desplaça TVE-1 a un segon lloc (15,12%), seguida per Tele-5 (11,72%) i TV3 (11,56%) amb percentatges força similars.

Tot i la certa homogeneïtat entre públiques i privades que es constata amb relació al temps de presència, quan es creuen les variables dia, temps total dedicat i fets que van succeir, és reveladora l'aposta informativa que han fet les diferents televisions.

L'excepció està representada per Antena 3 TV ja que l'omissió de dues edicions de telenotícies dificulta l'elaboració d'una línia definitiva d'actuació en els mateixos termes que les altres cadenes. Els trets més característics que s'han constatat amb l'anàlisi són:

- **TV3:** La proporció de temps dedicat dins dels seus teleinformatius mostra una línia amb oscil·lacions poc significatives al llarg de la setmana. Una diferència important respecte al comportament de la resta es troba en l'emissió del dia 10 d'octubre, jornada en què aquesta cadena assoleix el seu punt més alt (16,98%), coincidint amb l'arribada dels autocars que traslladen immigrants a la frontera amb Mauritània i amb la sortida dels primers

avions cap al Senegal i Mali. Aquest mateix dia, a més, la informació puntual va ser complementada amb la presentació d'una peça centrada en les dones que aconsegueixen arribar a Melilla, produïda i realitzada per les enviades especials, que va servir per exposar els principals motius de la immigració.

- **TVE-1:** L'evolució de TVE-1 s'enfila el dia 8 d'octubre, coincidint amb la localització d'immigrants abandonats al desert per part dels equips de televisió enviats a la zona, i amb l'acord de les autoritats del Marroc amb els ambaixadors de Mali i del Senegal per repatriar els ciutadans d'aquests dos països. Però el més destacat és la pujada del 12 d'octubre, ja que coincideix amb una baixada a la resta de cadenes. Aquest increment es produeix el dia de la cimera de la Unió Europea que se celebra a Luxemburg, on Espanya demana més implicació a la Unió per fer front a la immigració que ve de l'Àfrica.
- **Tele-5:** Experimenta un gradual decreixement en el temps dedicat als esdeveniments de Ceuta i Melilla passant dels 11'12" a l'edició del 6 d'octubre a 57" del 12 d'octubre. El lleuger augment del dia 8 d'octubre és conseqüència de l'emissió d'un breu reportatge sobre com viuen diferents immigrants a Espanya. A diferència de les dues cadenes públiques només en cinc dels set dies la notícia és motiu de titular de sumari, tres dies el primer titular, un el segon i un el cinquè.
- **Antena 3 TV:** El tema es pot considerar de gran interès per a la cadena, dels cinc dies, en tres obre el sumari, i els altres dos dies s'ubica la informació com a segon i tercer titular. El temps de dedicació oscil·la entre els 8'16" del dia 7 d'octubre als 4'48" del dia 10 d'octubre, durada que es remunta a l'edició de l'11 d'octubre (última de les analitzades) a causa de les imatges que emet per promocionar el programa de reportatges de la cadena *A fondo*.

Arran de les característiques de cada cadena, sembla que els increments del temps d'emissió gairebé mai estan determinats pels esdeveniments del dia, sinó que sovint són conseqüència de la disposició o no de material disponible. Com a excepció en el conjunt de la setmana, s'ha trobat un únic exemple que respon a l'aplicació de criteris periodístics d'actualitat a l'edició del dia 12 d'octubre a TVE-1. La

inclusió en l'agenda temàtica de la cimera de la Unió Europea, potser per la disponibilitat de recursos tècnics i humans, ha augmentat el temps total destinat a l'assumpte de la tanca de Ceuta i Melilla.

Pel que fa a la ubicació dins del sumari i en la resta de l'estructura del telenotícies, aquesta temàtica ha estat considerada primer tema informatiu en les dues primeres edicions per a TV3 i en les tres primeres per a TVE-1, mentre que Tele-5 i Antena 3 TV han seguit altres estratègies. En el cas de Televisió Espanyola, la seva presència en el sumari no comportava necessàriament figurar entre les informacions més rellevants. Així, el 8 d'octubre sent el tema que obre el sumari, acaba ocupant l'onzena posició en el teletinformatiu. Sembla una estratègia per mantenir el públic espectador atent, fet que implícitament pot significar que se li dona la categoria d'un tema de fort interès social.

2. Els formats periodístics

L'anàlisi mostra la tendència general a fer ús de les connexions en directe, els vídeos i els *off*. Cal tenir present que la producció d'un format o un altre està sempre relacionada amb la disponibilitat de recursos tècnics i humans de l'emissora. Per exemple, per a l'elaboració de les connexions en directe és necessària la presència de corresponsals i enviats a la zona i, en aquest cas, la proximitat geogràfica ha facilitat el seu desplegament, tot i que les dues cadenes privades han fet servir també les connexions telefòniques en directe, de molt menys valor audiovisual. Per a la realització del segon, calen fonamentalment imatges que s'han pogut obtenir mitjançant la pròpia producció, la compra o cessió, o a través de les agències audiovisuals, o material d'arxiu. Òbviament la presència d'equips de producció a la zona ha de poder incrementar *a priori* el volum d'imatges de producció pròpia, i donar una imatge de marca de la cadena. Per als *offs*, el tercer format més utilitzat, es requereixen menys imatges perquè són de menor durada que els vídeos. S'editen imatges d'una durada una mica més llarga que la durada aproximada del text, que un dels presentadors del telenotícies llegeix en directe. Són, de fet, un apunt breu d'algun element informatiu sobre els esdeveniments, o compleixen la funció d'introducció i presentació dels vídeos, cròniques o connexions en directe.

L'observació detallada de la setmana constata una significativa homogeneïtat en relació amb els formats emprats, tot i els diferents condicionants tècnics i humans de cada televisió. A TVE-1 s'ha detectat un major nombre de connexions en directe, complementades sempre amb cròniques dels corresponsals des d'indrets molt diversos. Aquesta circumstància és fins a cert punt lògica atesa la magnitud dels recursos d'aquesta cadena pública. En canvi, la resta ha primat el format vídeo i el format *off* realitzats des de les redaccions i no des dels llocs dels fets, en detriment de les connexions o altres gèneres periodístics. Pel que fa a TV3, la segona posició l'ocupen les cròniques en diferit realitzades per enviats especials, mentre que per Antena 3 TV i Tele-5 les connexions en directe han estat el segon format; Tele-5 ha presentat un major nombre de localitzacions. Quant a les declaracions amb so telefònic, la presència més alta s'assoleix a Antena 3 TV mentre que a TV3 destaquen quantitativament les fetes per portaveus d'ONG.

L'alta coincidència es troba també en la producció de formats menys usats en els telenotícies, com ara els reportatges que TVE-1, TV3 i Tele-5 van decidir produir per complementar. L'excepció es troba a Antena 3 TV, que va emetre una peça relacionada amb el tema però per promocionar un programa de reportatges de la cadena *A fondo*.

Per determinar si el grau de semblança entre les cadenes va més enllà de la selecció d'un format concret, ha estat necessària l'anàlisi del contingut de la informació oral (discursos dels presentadors i periodistes, i declaracions de persones alienes a la cadena) i de les imatges. L'aprofundiment en aquests dos pilars aporta nous elements per a la reflexió i el debat entorn del tractament informatiu del tema objecte d'estudi.

2.1. L'anàlisi textual

L'anàlisi textual permet també detectar una gran uniformitat entre les cadenes, per tant, resulta difícil destacar comportaments excepcionals.

En primer lloc, el llenguatge del primer dia de la mostra, 6 d'octubre, és de caràcter bèl·lic i, a partir del dia 7, s'abandona aquesta tendència. Què va motivar aquest canvi? Per què aquell llenguatge el primer dia? Una hipòtesi possible és la influència dels textos i versions de les fonts d'infor-

mació emprades en la producció informativa de la primera jornada. El resultat és que totes les cadenes van qualificar negativament el comportament dels immigrants el dia 6, mantenint –això sí– cadascuna el seu estil. Totes les expressions, encara que s’ha de tenir en compte que sempre es van atribuir a fonts del Marroc, van tenir una connotació negativa i van defensar, de cara al públic teleespectador, que la Policia disparés en legítima defensa. Mentre que les dues cadenes privades parlaven de la violència dels immigrants, les dues cadenes públiques apel·laven a l’agressivitat d’aquests immigrants. Tele-5 recull també unes declaracions del ministre de l’Interior que, de fet, reforcen aquesta interpretació i que alhora semblen voler avalar que només hi va haver un ús desproporcionat de les armes i material antidisturbis per part de la policia marroquina i en cap cas de la Guàrdia Civil i de l’exèrcit espanyol. Cal assenyalar que la declaració es refereix als fets del 29 de setembre a Ceuta, on van morir 5 immigrants que volien saltar la tanca, i no als esdeveniments que van provocar la mort de 6 immigrants la matinada del dia 6 d’octubre a Melilla. La cita textual és la següent: “Puede decirse que la Guardia Civil, en los incidentes a los que me he referido, los del día 29 en Ceuta, hizo un uso proporcionado de los medios de que dispone, para impedir una violación que era directa, flagrante y por la fuerza de nuestro espacio fronterizo”.

A partir del dia 7, quan les ONG comencen a denunciar que les autoritats del Marroc estan portant al desert grups d’immigrants i els deixen abandonats, l’enfocament de les televisions varia substancialment tot i mantenir el seu propi estil. Així, per exemple, la paraula *saltar* passa a substituir *assaltar*, encara que es continuen utilitzant puntualment termes no adequats com *deportats*, *repatriats*, *expulsats* o *dipositats*.

La informació sempre es relata considerant-la com un problema a resoldre. De fet, totes les cadenes fan servir explícitament l’expressió *problema* (TV3, només dos cops) i d’altres paraules que l’intensifiquen encara més: *drama*, *dramàtica*, *dramàtiques*, *tragèdia*, *tràgic*, *desesperats* i *desesperació*. La mirada i la percepció de les televisions sobre els immigrants i la immigració no és, doncs, la d’un fenomen social, sinó la d’un problema a resoldre per part dels governs i les administracions.

Un altre aspecte que constata una considerable homo-

geneïtat entre les diferents cadenes és com es denomina els immigrants. Hi ha hagut una generalització de la paraula *subsaharià* per referir-se a tots aquells ciutadans africans que volen entrar a Europa, molt probablement deguda a la influència de les fonts oficials i de les agències de notícies consultades. Aquesta generalització amaga la multiculturalitat del continent africà i homogeneïza ciutadans de diversos països, amb diferents situacions econòmiques, polítiques i socials. S’està, doncs, globalitzant el terme *subsaharià* per a tothom, quan geogràficament són països del Subsàhara aquells que estan estrictament en línia recta per sota del Sàhara. El més adient seria parlar de ciutadans africans en general i, en cas de saber-ho, del país concret. És molt simptomàtica la dificultat que tenen les cadenes de fer servir en les narracions els mots *persones* o *ciutadans* com a substitutiu d’*immigrants*. Només s’han trobat alguns exemples de *persona-persones* i dos de *ciutadans* en referència als que havien de ser repatriats a Mali i el Senegal.

Un altre element compartit per tots els canals és l’ús d’adjectius incorrectes per qualificar els immigrants i de paraules que s’allunyen de les recomanacions del Col·legi de Periodistes, del CAC i d’altres entitats i organismes. Així, a totes les cadenes es continua utilitzant *il·legal* i *irregular*. El cas més preocupant és el de Tele-5, que fa servir l’expressió *inmigrantes ilegales* de manera reiterativa. Contràriament, TV3 és la que mostra més sensibilitat davant l’adjectivació, tot i que també s’ha detectat en una ocasió el mot *il·legal*.

Una altra qüestió comuna és l’ús d’una terminologia que sobredimensiona els fets, és a dir, que incideix en la seva espectacularització. En algunes ocasions, les cadenes ho fan amb voluntat de denúncia. En concret, hi ha dues paraules que apareixen a totes les televisions de manera reiterativa:

- *Assalt*. Sobretot el dia 6 d’octubre, totes les cadenes el fan servir per descriure l’acció dels africans de voler saltar la tanca per entrar a Espanya. Tant en castellà, com en català, la principal accepció és la d’atac a una posició enemiga i també té el significat d’atac per sorpresa i violent amb la intenció de robar, o d’envair, o d’apoderar-se’n. És, doncs, una paraula que connota una imatge militar o bèl·lica i que no sembla correspondre’s amb les intencions dels immigrants, és a dir, no s’ajusta a la

realitat narrada. Fins i tot, Tele-5 i Antena 3 TV van arribar a parlar d'*èxode*. Els casos on hi ha menys sincronia entre la narració oral i les imatges, són aquells on el que es veu i el que s'està escoltant no són el mateix. Aquesta falta de correspondència s'accentua encara més en els titulars de sumari que van acompanyats de rètols que indueixen a descodificacions diferents del que diuen les imatges. Un exemple es troba en els titulars del dia 6 de les quatre televisions amb les expressions *assalt* o *allau*.

- *Allau*. El seu significat figurat o per analogia fa referència a una gran quantitat de persones que s'acumulen en un lloc, però la xifra màxima de persones interessades a saltar la tanca donada per les cadenes és d'un miler. Un ús acurat i precís del terme *allau* es reserva per a concentracions de persones molt més grans, d'almenys diversos milers. Seria el cas, per exemple, de la peregrinació anual a La Meca o d'una gran concentració esportiva. Altres mots emprats en el mateix sentit són *marea*, *massives* i *massius*. Curiosament, cada cadena va donar xifres diferents sobre el nombre de persones implicades: dels que intentaven saltar la tanca, dels immigrants abandonats, dels traslladats en autocars i, fins i tot, del nombre de *repatriats*.

A l'últim, en major o menor proporció, totes les cadenes van utilitzar paraules que no s'ajusten al seu significat i que, a més, connoten una visió negativa de la persona immigrada. Dins d'aquest apartat, destaquen:

- *Deportació* i els seus derivats. Aquesta paraula implica que s'ha fet una condemna prèvia i, per tant, un judici. I els africans que tenen la intenció de passar cap a Europa no tenen perquè trobar-se en aquesta situació.
- *Extradició* i els seus derivats. El seu significat fa referència al lliurament d'un pres a un altre país que el reclama per ser jutjat. Res a veure amb les condicions d'aquestes persones.
- *Devolució* i derivats. Aquesta paraula es fa servir amb objectes, però no amb persones. TVE-1 també va emprar *depositados* i Antena 3 TV, *tirados*.
- *Expulsió* i derivats. Tot i que signifiqui l'expulsió d'un lloc, també té el sentit de desterrar i, d'aquesta manera, adquireix també el significat de càstig. Algunes cadenes també parlen d'*internament*.
- *Repatriació* i derivats. Aquest terme no s'ha aplicat de forma correcta, ja que només els ciutadans de Mali i el Senegal van ser retornats als seus països, és a dir, van viure una repatriació real. La situació de la resta d'afectats no va ser la mateixa.

Titulars dia 06-10-05. D'esquerra a dreta, primera línia: TVE-1 i Antena 3 TV. Segona línia: Tele-5 i TV3

Contràriament, la presència de paraules utilitzades atenent al seu significat exacte és escassa. Per exemple, només un cop Tele-5 esmenta el terme *desplazados*, molt més precís i acurat, i TV3 és l'única que va parlar de *readmissió*, referint-se a l'acció de donar entrada al Marroc, encara que aquests africans estaven de pas en aquell país. Un altre exemple de redacció que intenta defugir dels termes amb connotacions pejoratives apareix quan TV3 fa servir la paraula *passatgers* dos cops el dia 9 d'octubre per referir-se a les persones que es trobaven dins dels autocars.

Quan, a més, alguna d'aquestes expressions figura com a titular escrit sobre les imatges de sumari o com a títol en les primeres imatges de la notícia, l'efecte negatiu, tal com determinen els següents fotogrames, anomenats *frames* en llenguatge televisiu, és encara més gran perquè els telespectadors tendeixen a concentrar la mirada en la lectura de les lletres sobreimpreses i el discurs oral passa més desapercebut.

Com mostren les imatges, va haver-hi males pràctiques per part de les quatre televisions. I, en aquest últim cas, es pot apreciar com TV3 repeteix al sumari del dia 10 una

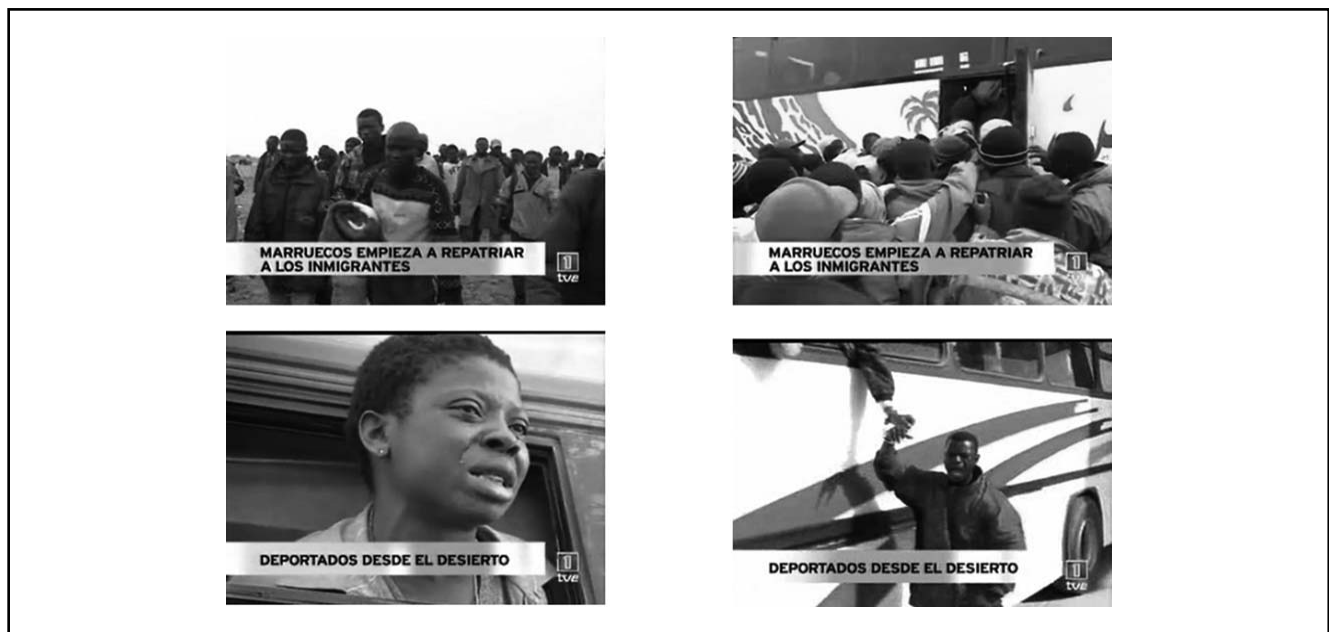
de les imatges dels immigrants emmanillats als autocars del dia 9, encara que amb un títol més precís i apropiat, el de "retorn forçat".

2.2. L'anàlisi visual

Pel que fa a l'apartat visual, aquest també mostra un elevat grau d'homogeneïtat entre les cadenes, fins i tot més marcat que el que es desprèn de l'anàlisi textual. Les televisions emeten les mateixes imatges i, en el cas que no siguin exactament iguals, s'assemblen, fet que es podria qualificar com *globalització* de les rutines productives entre els professionals de les televisions.

Totes les cadenes van inserir les imatges elaborades pel Ministeri de l'Interior amb la finalitat d'explicar les modificacions que es farien sobre la tanca. TVE-1, Antena 3 TV i Tele-5 les van emetre el dia 6, i TV3 ho va fer el dia següent. Però el més significatiu és que TVE-1 i Antena 3 TV, van mantenir la retolació del Ministeri que deia "Nuevo sistema anti-intrusión". Tele-5 no hi va posar cap títol i la televisió pública catalana el va substituir per "Ampliació de la tanca".

TVE-1. Dies 8 i 9

Antena 3 TV. Días 7 i 10

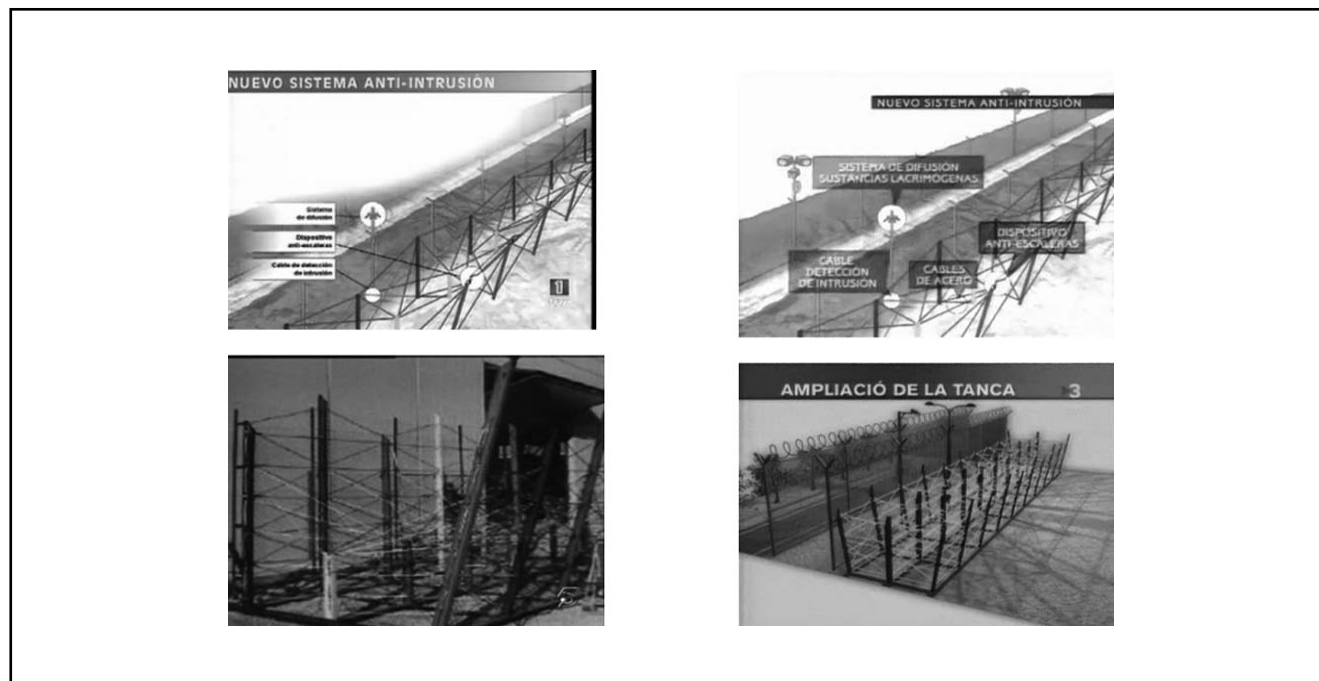
Tele-5. Días 9 i 10

TV3. Dies 9 i 10

La nova tanca. D'esquerra a dreta, primera línia: TVE-1 i Antena 3 TV. Segona línia: Tele-5 i TV3

Els immigrants són els principals protagonistes de la narració visual dels fets. La majoria de les cadenes barregen els plans generals de grups, més o menys amplis, amb primers plans, fins i tot plans detall, per ressaltar els aspectes més dramàtics de la situació. Aquesta és també una mostra més de l'homogeneïtat, ja que amb més o menys proporció i en funció de la cadena, s'ha fet ús d'imatges amb un clar impacte emocional (peus ferits, detall de les punxes del filferro de la tanca, taques de sang al terra, etc.), i de primers plans i plans generals de grups d'individus en situació de patiment, sempre amb l'objectiu de l'espectacularització. L'excepció, de nou, es troba a TV3, ja que tot i haver-hi plans de rostres tristos o de persones darrere d'una reixa, per esmentar dos exemples, tenen una durada breu i el discurs oral imprimeix un enfocament allunyat del dramatisme.

La imatge més dramàtica, i potser la més colpidora, s'ha localitzat a l'edició del 9 d'octubre. Es tracta del pla detall d'unes mans emmanillades sortint per la finestra d'un autobús sense cap rostre que les acompanyi. En aquesta jornada, totes les cadenes la van emetre i, a més, la van repetir en dies posteriors amb nous muntatges. L'actuació de TV3 es desmarca de la tendència general, ja que atorga

un temps inferior i reproduïx el que els immigrants diuen des de les finestres dels autocars de manera directa (allò que en un text escrit seria una cita textual). Per tant, no posa èmfasi en els detalls tràgics, perquè no descriu les imatges com ho fan la resta de televisions. En lloc d'això, dóna informació sobre la situació, tot apel·lant a dades aportades per ONG.

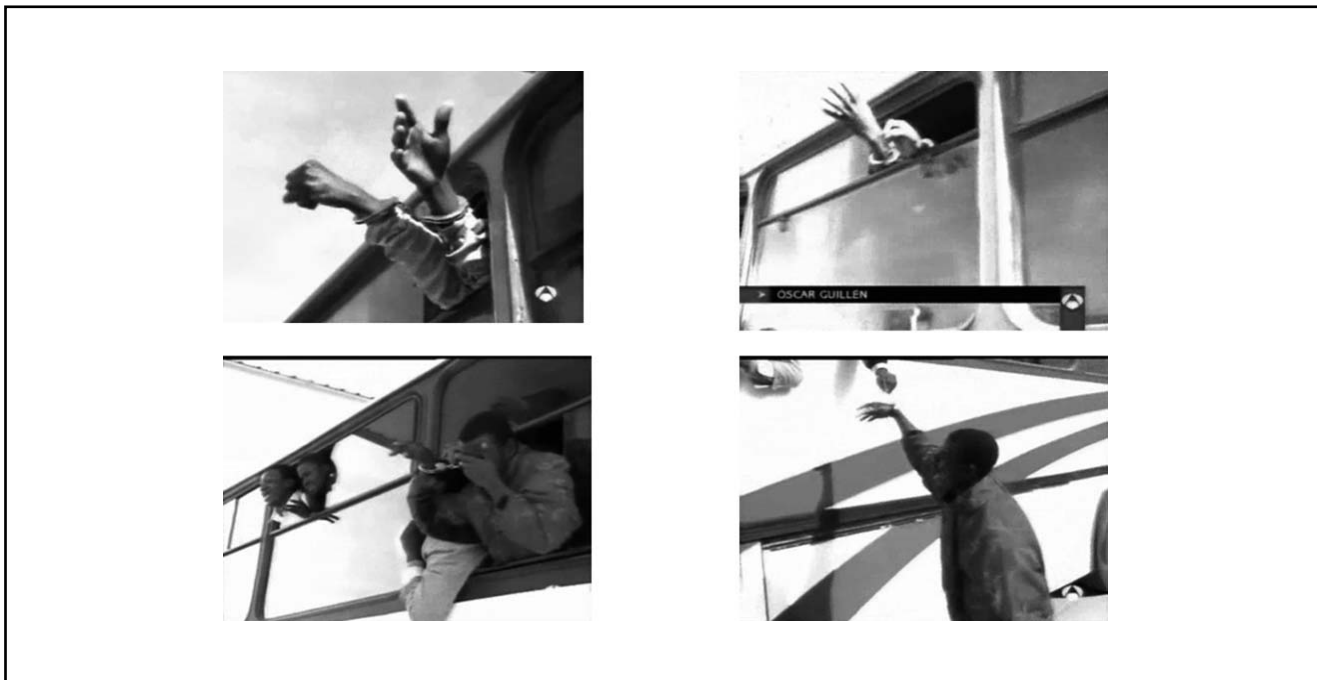
En canvi, la resta de cadenes apliquen muntatges amb finalitats clarament espectacularitzants. Entre aquests, destaquen:

- a) El muntatge basat en una descripció oral que fa èmfasi en els detalls més tràgics, seguida d'una pausa on només s'escolta el so ambient amb les imatges. Per exemple, abans de mostrar un rostre suplicant, Antena 3 TV diu "otros con lágrimas en los ojos piden ayuda desesperadamente" i Tele-5 explica "la desesperación es tal que muchos no pueden aguantar las lágrimas". Abans de mostrar les mans emmanillades, TVE-1 diu "desde el reducido espacio de las ventanillas, nos muestran su dolor y su desesperación" i Tele-5 apunta "por las ventanas de los autobuses muestran a los periodistas una y otra vez las esposas".

TVE-1. Dia 9

Antena 3 TV. Dia 9

Tele-5. Dia 9

TV3. Dia 9

b) El muntatge amb diferents plans per mostrar l'evolució d'una acció dramàtica completa. Aquesta tipologia només va ser aplicada per Tele-5. Totes les cadenes van mostrar una persona sortint per la finestra, però aquesta cadena privada li va dedicar més temps ja que va elaborar un muntatge que permetia veure tot el procés. Alhora, la veu en *off* deia: "Este joven intenta salir del autobús como sea. Incluso esposado, sale por la ventana", i, a continuació, es deixa la imatge amb el so ambient, que acaba amb els crits del protagonista de l'acció. Ara bé, tot i que li dedica menys temps, TVE-1 també va donar èmfasi als trets dramàtics de la situació des del discurs oral: "Entre lágrimas y con intentos desesperados por salir del autobús, reclamaban una ayuda que desgraciadamente nadie les presta". Aquesta estratègia també va ser utilitzada per Antena 3 TV: "Muchos de ellos aprovechan cualquier parada para poder escapar".

Tot i que la televisió pública catalana s'allunya del dramatisme en els seus muntatges, l'anàlisi ha evidenciat alguns aspectes negatius que afecten la qualitat visual de la

informació emesa. TV3 treballa amb tres tipus d'imatges: les procedents de la televisió del Marroc, les d'arxiu, i les imatges pròpies. Les primeres han presentat un problema d'identificació atès que la imatge del logotip de la televisió catalana se superposava al de la cadena televisiva marroquina i ofería una estranya composició visual a la banda superior dreta de la pantalla. La veu en *off* (àrab) era l'únic element distintiu de la procedència de les esmentades imatges. Si bé les d'arxiu han estat convenientment identificades, se n'ha detectat un cert abús. Una situació similar es dona en el capítol d'imatges pròpies que, davant la seva escassetat, han acabat per ser reutilitzades amb diferents muntatges i han generat, així, una certa repetició, sobretot en les dues últimes edicions de la setmana analitzada.

Tele-5 va emetre també les imatges procedents de la televisió marroquina el primer dia de la setmana; va actuar, per tant, igual que la televisió catalana. La diferència en el cas de Tele-5 és que el seu logotip està col·locat a la part inferior de la pantalla i aleshores el teleespectador habitual de la cadena sap que les imatges pertanyen a una altra televisió, en aquest cas estrangera.

Antena 3 TV. Dia 9

Tele-5. Dia 9

Tele-5. Dia 6

TV3. Dia 6

Cal afegir que tots dos canals van obrir el sumari del dia 6 d'octubre amb aquestes imatges –proporcionades per la Policia marroquina a la televisió del Marroc– que deixaven sentir el so en àrab de la narració en primer pla sonor durant uns segons. Aquesta estratègia pot provocar confusió al públic que mira una televisió en castellà o en català, però també és cert que reforça l'impacte del document. Al llarg de la setmana, aquestes imatges van ser reciclades en altres muntatges. Una prova clara de repetició encara més inadequada és la reutilització d'aquestes imatges en sumaris de dies diferents.

3. L'homogeneïtzació en la reconstrucció televisiva dels fets

Aquesta és, sens dubte, la principal característica que es desprèn de l'anàlisi entorn del tractament televisiu dels esdeveniments de la tanca de Ceuta i Melilla. Tot i que els àudios presenten un major grau de diferències, la similitud de les imatges en minimitza l'impacte. És important destacar que la utilització d'una terminologia més o menys exacta pot passar fàcilment desapercebuda en el moment de recepció de la informació televisiva, ja que les imatges concentren molta més atenció. Tan cert és que, en el cas de poder intercanviar la veu en *off* d'una unitat informativa amb el muntatge narratiu visual d'una altra, probablement no s'apreciarrien elements dissonants.

Amb algunes excepcions puntuals, la similitud evidencia estratègies productives comunes que s'acaben convertint en protocols d'actuació. Ja s'ha comentat que TVE-1, per les seves característiques, és la cadena que pot comptar amb un major desplegament de mitjans tècnics i humans. El resultat final del seu operatiu, però, no difereix significativament de la resta. La major quantitat de connexions en directe no comporta la producció d'imatges pròpies noves ni tampoc d'un ampli ventall de testimonis. Cal afegir que són els polítics, per tant fonts d'informació de fàcil accés per als professionals, els que assoleixen una major presència.

Una altra qüestió a destacar relacionada amb la producció de la informació és la reiteració de les imatges al llarg de la setmana analitzada, tot i que les cadenes comptaven amb enviats desplaçats i, en alguns casos, fins i tot corresponsals. És difícil discernir quina o quines han estat les causes,

ara bé, el resultat és la consecució de muntatges més o menys similars que acaben afectant negativament la recepció de la notícia. De fet, la reiteració del material visual genera una pèrdua d'atenció sobre la informació, perquè encara que les dades noves arribin mitjançant el so, no assoleixen el nivell d'impacte de la imatge. A més, aquest procedir posa en evidència la falta d'actualització visual, cosa que la informació televisiva ha d'evitar. Si s'afegeix que, en alguns casos, aquest tipus d'imatges no han estat identificades, molt probablement les persones teleespectadores, per defecte, les consideraran actuals, del dia.

El contingut de les imatges repetides pot acabar reforçant certs estereotips. Per exemple, amb la profusió de plans generals de grups, l'immigrant esdevé un ésser anònim que actua seguint les directrius del col·lectiu i s'accentua encara més l'associació pobresa i immigració. En canvi, amb els primers plans i plans detall s'ha incrementat el grau d'espectacularització informativa. Encara que totes les cadenes els han incorporat als seus discursos, sens dubte Antena 3 TV és la que aconsegueix una major aproximació a l'espectacle, fins i tot a partir de plans generals. El millor exemple es troba en l'emissió del 6 d'octubre, jornada en la qual dedica un temps significatiu a la imatge d'un africà ferit que ha aconseguit entrar a Melilla (se'l mostra al carrer coixejant, a l'hospital, entrant en un cotxe, etc.) i, al sumari, se'l presenta com un heroi ("sólo uno, este joven, logró entrar en España"). Tot i així, no s'inclouen declaracions d'aquesta persona.

Si bé és cert que el terme *problema* per definir la notícia ha estat poc utilitzat, l'estructura narrativa a la majoria de les cadenes respon a aquest plantejament. Així, Tele-5 se centra en la recerca de responsabilitats en l'àmbit polític; Antena 3 TV assisteix com a teleespectadora al drama que viuen els seus protagonistes; TVE-1 intenta abordar de forma equilibrada la qüestió política i la dramàtica; i finalment TV3 explica la situació puntual des d'una perspectiva de caire socialhumanitari. Aquesta estratègia incideix en la descripció d'una dificultat puntual que ha de ser solucionada. La delimitació de la temàtica a un període temporal concret evita l'aprofundiment en altres aspectes que han influenciat i continuen propiciant aquest tipus de migració contemporània. Per exemple, dades com la situació política i socioeconòmica dels països d'origen són del tot necessàries per complementar la informació principal. En definitiva,

Antena 3 TV. Dia 6

es tracta d'aplicar el que en termes periodístics s'anomena contextualització. En el conjunt del material analitzat, tan sols s'han detectat tres casos d'aportació d'informació de caràcter complementari: el dia 7 d'octubre a Antena 3 TV, el 10 d'octubre a TV3 i el 12 d'octubre a TVE-1.

El treball de construcció del context informatiu hauria d'evitar, sens dubte, l'apropiació generalitzada del terme *subsaharià* per definir el conjunt d'immigrants afectats pels esdeveniments de la tanca. A més, aquest mot conté una càrrega pejorativa (*sub-*), i seria més apropiat el prefix *sud-* (en català) i *sur-* (en castellà) perquè es tracta d'una referència geogràfica i no qualitativa.

4. Les fonts d'informació

Les declaracions incloses als teletinformatius analitzats corresponen majoritàriament a polítics (38%) i immigrants (34%); en tercer lloc hi ha els portaveus d'ONG (24%); i, en últim lloc, la categoria *Altres* (4%), constituïda principalment pel que denominem "veïns autòctons". Però no totes les cadenes participen de la mateixa manera en aquesta fotografia global.

Les cadenes que més pes atorguen a l'àmbit polític són TVE-1 i Tele-5, però mentre l'emissora pública sembla contrarestar aquesta presència amb la resta de tipologies, la cadena privada destaca per ser la que menys veu dona als portaveus i membres d'ONG.

Les cadenes on els immigrants i les ONG assoleixen una major representació són TV3 i Antena 3 TV, però cal fer diferents tipus de matisos: TV3 identifica tots els immigrants (excepte en un cas), mentre que Antena 3 TV només ho fa amb 3 dels 11 entrevistats. A més, des d'un punt de vista qualitatiu, s'ha de tenir en compte que a TV3 domina la imatge de l'immigrant actiu, que pren decisions i actua per superar la situació, mentre que la majoria de les declaracions d'Antena 3 TV tenen com a objectiu mostrar el patiment i l'angoixa, és a dir, abonar el terreny de l'espectacularització. Així, TV3 desenvolupa més la dimensió socialhumanitària, mentre que la cadena privada opta per la socialtràgica.

En el capítol de les identifications de les fonts, cal assenyalar que són els polítics i portaveus d'ONG els majoritàriament identificats, mentre que aquesta situació no és tan homogènia en el cas dels immigrants.

Pel que fa a les fonts mencionades als textos periodís-

Taula 2. Nombre i procedència de les declaracions

Nombre i procedència de les declaracions				
	Polítics	ONG	Immigrants	Altres
TV3	5	7	12	-
TVE-1	19	6	10	2
Antena 3 TV	5	15	11	1
Tele-5	16	1	8	2
TOTAL	45	29	41	5

Font: elaboració pròpia

tics (sense declaracions), dominen les agències escrites i audiovisuals. Ara bé, això no és sinònim d'una major diversitat de fonts consultades, ja que aquestes igualment es fan ressò de les administracions o governs d'Espanya i del Marroc, i les ONG.

5. Seguiment i aplicació de les recomanacions del CAC

S'ha mesurat el grau de compliment i d'aplicació de les recomanacions del CAC del 10 d'abril de 2002 sobre el tractament informatiu de la immigració adreçades als professionals de la informació audiovisual, a través del disseny d'un baròmetre. L'objectiu ha estat doble: d'una banda, testar-lo i, de l'altra, comprovar el grau de seguiment de les recomanacions. Hem dissenyat aquest baròmetre per mesurar el grau de tractament positiu, de qualitat informativa i de bones pràctiques periodístiques que contenen les unitats audiovisuals referides als fets de la tanca de Ceuta i Melilla. Concretament, s'han estudiat les aplicacions de les recomanacions que detallem a continuació, i la valoració obtinguda per cadenes i per indicadors ha estat aquesta:

- **No nomenar els africans immigrants com a il·legals, indocumentats, sense papers, o irregulars. La informació no ha de contenir prejudicis de naturalesa xenòfoba o discriminatòria:**
Aquesta recomanació té una elevada resposta, però encara no s'aplica al cent per cent. Al discurs oral,

només apareix de manera puntual: TV3, TVE-1, Antena 3 TV i Tele-5 fan servir ocasionalment expressions que no responen a aquesta recomanació. A més, Tele-5 fa un abús reiterat de l'expressió *immigració il·legal* en molts dels seus rètols, però només dos cops en el discurs oral.

- **S'ha de difondre informació sobre l'emigració africana i els seus contextos.**
Aquesta és una de les recomanacions que menys s'aplica al llarg dels set dies. El dia 7 d'octubre l'aplica Antena 3 TV, el dia 10 d'octubre és seguida per TV3 i el dia 12 d'octubre, per TVE-1. Per la seva banda, Tele-5 mai no ha aplicat aquesta recomanació en el període analitzat.
- **S'han d'incloure declaracions d'experts que aportin reflexió sobre les raons profundes del fet migratori.**
Només 12 dels 26 teleinformatius analitzats incorporen declaracions de persones que considerem experts en aquest marc, com són els portaveus de les ONG que treballen amb els immigrants tant a la zona com a Espanya (quatre de TV3, quatre d'Antena 3 TV, tres de TVE-1 i un de Tele-5). Antena 3 TV és una de les cadenes que introdueix amb major regularitat aquesta recomanació (a quatre de les cinc edicions analitzades), però s'ha de tenir en compte que, en moltes ocasions, el criteri de selecció de les declaracions respon bàsicament als seus trets sensacionalistes.

El primer dia de la mostra, només incorporen aquesta recomanació les dues cadenes públiques. El dia 7 d'octubre totes la segueixen, encara que unes en el titular i altres en la notícia. El dia 8 d'octubre cap informatiu introdueix la veu d'experts. El dia 9 d'octubre només apareix aquesta mena de declaracions a Antena 3 TV i TV3 (en les unitats informatives). El dia 10 només Antena 3 TV segueix la recomanació en la notícia. El dia 11 només les unitats informatives de TVE-1 i d'Antena 3 TV la van tenir en compte. I el dia 12 només fa servir la recomanació la notícia de TV3.

- **S'ha de comptar amb els immigrants com a font informativa, i per tant, han de sortir fent declaracions.**

Aquesta recomanació, una de les que cal considerar més bàsiques i fonamentals per contrastar els fets, no va ser seguida per cap cadena el dia 6. Cap cadena, per tant, va intentar enregistrar immigrants parlant dels esdeveniments el primer dia de la mostra. En el cas d'Antena 3 TV, cal recordar que va mostrar diferents plans d'un immigrant que era identificat com l'únic que havia aconseguit saltar la tanca, però no va incloure declaracions seves. L'últim dia tampoc no va aparèixer la veu de l'immigrant, ja que el centre de la notícia va desplaçar-se cap al vessant polític.

Pel que fa a la resta de dies, TV3 i Antena 3 TV van incloure aquesta recomanació més vegades que les altres cadenes. Ara bé, la presència dels immigrants és escassa als titulars, fins i tot a TVE-1 no apareixen en aquest apartat cap dia de la mostra.

- **No s'han de fer servir imatges invasives amb la intimitat dels immigrants.**

Totes les cadenes van respectar aquesta recomanació el dia 6, si bé Antena 3 TV mostra alguns plans que, tot i no ser plans curts, podrien considerar-se intimidatoris (vegeu la imatge a la pàgina següent). Pel que fa a la resta de dies de la mostra, les cadenes públiques tendeixen a respectar més aquesta recomanació que les cadenes privades.

- **No s'han d'emetre imatges d'arxiu no pertinents.**

El dia 6 d'octubre, data en què es desencadenen els esdeveniments, totes les cadenes respecten aquesta

recomanació, però a partir del dia 7, en diferent mesura com veurem, totes les cadenes comencen a repetir les imatges més impactants de dies anteriors, sense que sigui gaire pertinent. En la majoria dels casos, a més, no es fa referència en la veu en *off*, que diu que les imatges no són del dia, ni tampoc es retolen les imatges amb la data corresponent. Només TV3 retola habitualment les imatges, però també fa servir imatges d'arxiu sense identificació en alguna ocasió. Les imatges més reaprofitades són les corresponents als immigrants al desert i les dels autocars.

- **S'ha d'evitar fer servir imatges de les forces de seguretat.**

Entre el dia 6 i 9 d'octubre, TV3, Tele-5 i Antena 3 TV van fer servir imatges enregistrades per la Policia marroquina. Cadascuna d'aquestes tres cadenes va utilitzar-les en dues edicions dels seus teleinformatius.

- **Cal contextualitzar la informació amb dades sobre els països d'origen dels immigrants.**

Aquesta és una recomanació poc aplicada. Els exemples de bones pràctiques coincideixen amb els explicats sobre la segona recomanació. El dia 7 d'octubre l'aplica Antena 3 TV, el dia 10 d'octubre és seguida per TV3 i el dia 12 d'octubre, per TVE-1.

- **S'han d'explicar aspectes de la vida quotidiana dels immigrants no determinats per la fam, la pobresa o el conflicte.**

Aquesta recomanació només es fa servir en 4 ocasions durant els set dies. La primera correspon a Tele-5 (en el titular del dia 6 d'octubre) i la segona també pertany a Tele-5 (en la unitat informativa del dia 8 d'octubre). La tercera és la notícia del dia 9 d'octubre de TVE-1. I la quarta, la unitat informativa de TV3 del dia 11 d'octubre. Antena 3 TV no aplica mai aquesta recomanació.

- **No fer servir imatges de plans curts d'africans ferits o morts.**

Aquesta recomanació és molt seguida i, en general, les quatre televisions no es recreen en plans curts per parlar de morts o ferits. Ara bé, el dia 6 d'octubre cap cadena segueix aquesta indicació. Aquest fet és bastant lògic, perquè l'esdeveniment informatiu principal és

Antena 3 TV. Dia 6. Imatge del jove que la cadena presenta com un heroi ("sólo uno, este joven, logró entrar en España").

la mort de sis immigrants a la tanca de Melilla. Les imatges dels morts no es van mostrar però sí les dels ferits. TV3, a més, va mostrar dues imatges d'arxiu retolades de morts de dies anteriors, fet molt negatiu i innecessari.

Pel que fa a la resta de la setmana analitzada, són les públiques les que en més ocasions deixen d'aplicar aquesta recomanació. Ara bé, s'ha de tenir en compte que el discurs oral que les acompanya sovint intenta allunyar la imatge de l'efecte dramàtic, sobretot a TV3. De les cadenes privades, destaca Tele-5 en l'ús d'aquestes imatges els dies finals de la mostra.

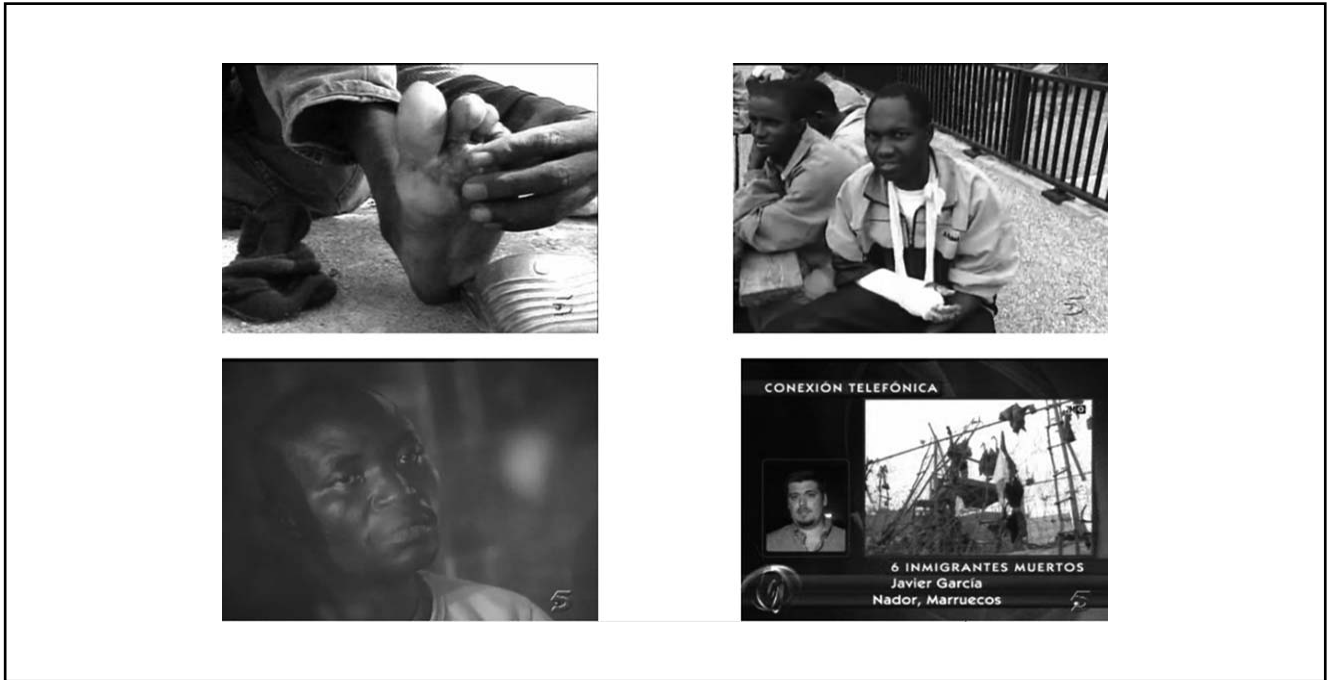
6. Conclusions i propostes

Totes les cadenes de televisió van dedicar un temps i una ubicació destacats als fets ocorreguts entorn de la tanca de Ceuta i Melilla l'octubre de 2005. Ara bé, cadascuna va orientar les seves narracions de manera diferent. TV3 va mostrar una visió humanitària dels fets, amb una especial

atenció a la informació aportada per les ONG i pels mateixos immigrants. L'orientació de TVE-1 va destacar més les actuacions polítiques, tant les primeres reaccions com les decisions preses posteriorment i les respostes obtingudes per aquestes. Tele-5, en canvi, va donar prioritat a l'enfrontament polític, i es va ubicar més a prop del principal partit de l'oposició que del govern. Finalment, Antena 3 TV va destacar per ser la que va aplicar més estratègies adreçades cap al sensacionalisme (no és casualitat que, precisament, aquesta última cadena anul·lés l'emissió de dos teletinformatius amb motiu d'una retransmissió esportiva, com tampoc ho és que els dies 6 i 9 d'octubre, analitzats de manera especial, donés també prioritat a l'esport). Però aquesta diversitat d'orientacions no significa que les cadenes segueixin maneres de fer molt diferents. Tot el contrari, l'anàlisi mostra molts aspectes en comú i, a més, molts amb necessitat de ser corregits.

El fenomen de la immigració continua tractant-se com un problema, com un drama i, en aquest cas, durant els informatius d'aquests set dies no s'ha qüestionat l'existència de la frontera del nord (Europa) amb el sud (Àfrica) i les

Tele-5

TV3. Dia 6

Hi havia prou imatges del dia i, per tant, és bastant gratuït per servir aquestes dues imatges d'arxiu, encara que la narració oral digui que no són les primeres morts de la tanca.

televvisions mantenen un punt de vista eurocèntric, **nosaltres** els europeus i **ells**, o els **altres**, els immigrants africans. Solament en programes de reportatges algunes cadenes han plantejat l'existència encara de *murs*, fronteres físiques, que impedeixen en ple segle XXI el pas de persones de zones pobres del planeta a zones riques. No s'aprofundeix en els motius de la immigració, ni en la situació politicoeconòmica i social dels països africans. Al ciutadà immigrant se'l mostra o bé com un delinqüent (agressiu i violent), o bé com una víctima (passiva i sense capacitat d'actuació). Hi ha un abús reiterat en totes les narracions de la paraula *immigrants* i *subsaharians* i pràcticament és nul·la la utilització de *persones* o *ciutadans* per referir-se a aquests éssers humans. Aquesta categorització com a immigrant comporta en l'imaginari col·lectiu una discriminació permanent. Socialment i mediàticament l'immigrant no deixa mai de ser-ho, fet que connota una visió negativa d'ell.

I si centrem la mirada en la dona immigrant, el seu tractament audiovisual és encara més preocupant. Gairebé no apareix i, si ho fa, sovint se la mostra en plans força sensacionalistes (cuinant amb escassos recursos, tenint cura de fills amb aspecte malaltís, etc.).

Tot i que les recomanacions del CAC, i en concret aquelles referents a no emprar vocabulari i imatges de naturalesa xenòfoba o discriminatòria, cada vegada són més respectades per les televvisions, l'anàlisi textual i visual dels teleinformatius que van tractar els esdeveniments referits als intents de saltar la tanca de Ceuta i Melilla revela que encara s'han de millorar molts aspectes. Amb més o menys proporció, totes les cadenes sobredimensionen els fets, utilitzen en algun moment paraules no adequades i continuen introduint imatges amb finalitat clarament sensacionalista, per citar tres dels aspectes amb més rellevància. Aquesta mena de problemes es fa del tot evident als sumaris i presentacions, apartat on les cadenes tenen com a objectiu atraure l'interès i l'atenció de l'espectador, i, en menor grau, en les unitats informatives.

Globalment es pot afirmar que les ONG i els ciutadans immigrants cada vegada tenen més presència com a fonts d'informació, però no sempre són tractats correctament des del punt de vista audiovisual. La cadena que té més cura sobre aquesta qüestió és TV3: els identifica de manera habitual (indicant, com a mínim, el nom de l'entrevistat) i

també és la que més es preocupa per reproduir les seves paraules separant-les clarament del discurs del redactor. Però tot i així, cal parar atenció en el fet que entrevistar membres d'ONG i/o ciutadans immigrants no sempre és sinònim de bones pràctiques, ja que això pot tenir com a finalitat l'espectacularització. A les emissions d'Antena 3 TV, es van trobar nombrosos exemples on el criteri de selecció de les declaracions emeses remetia clarament al seu component emotiu.

Aquest estudi també demostra que les cadenes no sempre apliquen mecanismes per adequar al seu context (amb una elevada responsabilitat social) la informació que arriba de les fonts. Així, per exemple, algunes cadenes van incloure imatges procedents del Ministeri de l'Interior (explicacions visuals de les obres d'ampliació de la tanca) sense modificar el títol original "nuevo sistema anti-intrusión" i, cosa que és encara més significativa, el primer dia totes les televvisions es van contagiar d'un llenguatge de caràcter bèl·lic i militar, amb un predomini de fonts informatives oficials. A partir del dia següent, amb la introducció de les ONG com a font d'informació, el llenguatge va modificar-se cap a un tractament més focalitzat en l'aspecte social i humanitari.

Per tant, és necessari continuar treballant per tal que les recomanacions elaborades per institucions de prestigi es coneguin i s'apliquin, amb tot el que això implica pel que fa a tasques de difusió i formació.

Però a banda d'aquesta proposta general i d'insistir en la necessitat que s'apliquin les recomanacions ja definides pel CAC, aquest estudi planteja la necessitat d'atendre els següents aspectes puntuals:

- Les cadenes de televisió i els seus professionals han de preocupar-se per aplicar les bones pràctiques en tots els formats informatius dels telenotícies. Especialment, als titulars (sumari) i presentacions, formats més permeables a l'espectacularització.
- Les cadenes han d'augmentar els seus esforços a l'hora d'aportar informació contextualitzadora (antecedents, causes, etc.). El ventall de fonts d'informació consultades s'ha d'ampliar per donar entrada a aquesta mena de dades i perquè la informació que arribi als telespectadors i telespectadores estigui contrastada.
- Sobre les declaracions dels immigrants. S'han d'identificar i, en la reproducció de les seves paraules, s'ha de garantir el rigor periodístic (el discurs de l'entrevistat ha

de quedar clarament diferenciat de la resta i s'ha de garantir la qualitat de la traducció).

- Sobre el vocabulari. Convé utilitzar amb més rigor les paraules, atenent sempre al seu significat. En cas d'emprar termes en sentit metafòric, no han de connotar aspectes negatius.
- A l'hora de seleccionar les declaracions, en cap cas ha de dominar el criteri de l'espectacularització sobre l'informatiu.
- S'ha d'augmentar el tractament de la dona immigrant, així com la qualitat periodística d'aquest tractament.
- Globalment les televisions han de contribuir molt més a donar una imatge al més normalitzada i normalitzadora possible dels immigrants i de la immigració a través de tractaments audiovisuals i textuals equivalents als de qualsevol altre ciutadà. La seva condició d'immigrant no ha de ser destacada ni diferenciada en la informació dels esdeveniments a no ser que sigui necessàriament imprescindible per a la comprensió dels fets.
- Les televisions també han de complir un paper pedagògic i, a més d'informar i d'entretenir, han d'apostar per la diversitat i la pluriculturalitat en els seus teletinformatius per explicar i divulgar un coneixement mutu, dels que vénen, dels països de procedència, i dels que hi són, dels països d'acollida.

7. Investigació audiovisual aplicada

Com que l'objecte d'estudi i anàlisi ha estat un producte audiovisual, perquè es puguin comprendre, consultar i fins i tot experimentar amb els teletinformatius de la mostra, la recerca completa en la qual es basa aquest article conté, a més d'un text molt més ampli, un annex de materials escrits, fotografies i gràfics i un DVD interactiu.

El DVD² inclou dues propostes de vídeos alternatius referits als esdeveniments del dia 6 d'octubre, amb la voluntat de mostrar maneres diferents d'abordar els fets audiovisualment. Fruit d'aquesta investigació audiovisual aplicada, des del MIGRACOM hem elaborat un vídeo alternatiu sobre els fets del dia 6 d'octubre a la tanca de Melilla on es visualitza que és possible tractar audiovisualment i textualment la informació sortint-se dels estàndards de les cadenes de major audiència.

La primera proposta correspon a la cadena infantil i juvenil de Televisió de Catalunya, el K33. Es tracta d'un vídeo emès el dia 6 d'octubre en el seu informatiu infantil i juvenil anomenat *Info-K*, que s'emet de dilluns a divendres a les 19.00 hores. És paradoxal veure que el K33, en la mateixa informació del dia 6 d'octubre, i encara que fent servir pràcticament les mateixes imatges, expliqui els fets amb un llenguatge precís on no es cau en el tòpic generalitzat d'anomenar *subsaharians* tots aquells ciutadans d'Àfrica que intenten entrar per la tanca de Melilla. És més, en un vídeo que dura 1 minut i 43 segons, en cap moment tampoc se'ls anomena *immigrants* i, en canvi, en la narració oral hi surten amb naturalitat les paraules *persones* i *africans*. Tota la unitat informativa denota un cert grau d'excel·lència i exquisides maneres de tractar els esdeveniments sense criminalitzar tots aquells que intenten passar a Europa a la recerca d'una vida millor.

La segona proposta és un vídeo alternatiu elaborat des del MIGRACOM, amb narració en castellà, com a contrapunt del que van emetre TVE-1, Antena 3 TV i Tele-5. S'utilitzen imatges de TV3 i procedents de la televisió marroquina. El contingut de la informació textual intenta, en un llenguatge més elaborat i fins i tot *provocador* –comparat amb el que ens mostren cada dia les grans cadenes de televisió–, prioritzar els drets humans, aprofundir, encara que lleugerament, amb el fenomen de la immigració i evitar un discurs discriminatori. El mateix text, amb unes imatges rodades expressament amb vocació normalitzadora i amb ciutadans africans explicant les raons del seu viatge, podrien contribuir encara més a una imatge no conflictiva i que sovint s'associa a la delinqüència, de tots aquells que volen venir a Europa perquè la possibilitat de subsistir als seus països és molt minsa.

El DVD també conté tots els teletinformatius de les quatre cadenes, i un muntatge comparatiu dels sumaris i de les unitats informatives dels dies 6 i 9 d'octubre.

En el cas dels sumaris s'ha experimentat amb un muntatge comparatiu que demostra que alguns dels elements uniformadors que es destaquen en aquest article i que són utilitzats tant per les cadenes públiques com per les privades, són totalment intercanviables sense disfuncions. Així, hem posat la narració oral d'una cadena amb les imatges d'una altra tant el dia 6 com el dia 9 i el resultat és en alguns casos fins i tot de major sincronia. El dia 6 hem

fet, d'una banda, que TVE-1 i Antena 3 TV siguin intercanviables, perquè tots dos canals van fer servir imatges genèriques de la tanca de Melilla i, de l'altra, hem fet intercanviables Tele-5 i TV3 perquè les dues van fer servir els plans de la televisió marroquina.

El dia 9 hem fet intercanviables les públiques, i el mateix amb les privades. Ara bé, el fet que les imatges dels autocars siguin pràcticament les mateixes permet que l'intercanvi es pugui fer entre totes sense cap inconvenient de sincronia. L'experiment també revela una sèrie d'elements audiovisuals homogenis en els sumaris, com ara el ritme narratiu, l'entonació, la música, el grafisme, i la brevetat de la narració oral.

Algunes d'aquestes rutines productives condicionen i connoten, doncs, el tractament informatiu i audiovisual dels fets, en aquest cas referits a la immigració i als immigrants. Com hem observat en els teletinformatius del vespre de les quatre cadenes de televisió, els fets de les tanques de Ceuta i de Melilla han projectat una imatge dels esdeveniments entre sensacionalista la més negativa i humanitària la més positiva. També hi ha hagut una preeminència de la confrontació política sobre el fet migratori, malgrat la dimensió social dels esdeveniments.

La multiculturalitat i la interculturalitat no s'han vist suficientment reflectides en els informatius, i ha predominat una visió general sobre els immigrants relacionada amb el conflicte. Però els dies 8, 9 i 10 els immigrants han passat a ser víctimes del tracte inhumà de les autoritats del Marroc, i les televisions així ho han reflectit.

Notes

- 1 Estudi realitzat des del MIGRACOM-UAB, Grup de Recerca Consolidat de la Generalitat de Catalunya, sota la direcció de Manel Mateu i amb el suport del CAC.
- 2 Es pot consultar a la web del MIGRACOM www.migracom.com i a la web de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual del Consell de l'Audiovisual de Catalunya.